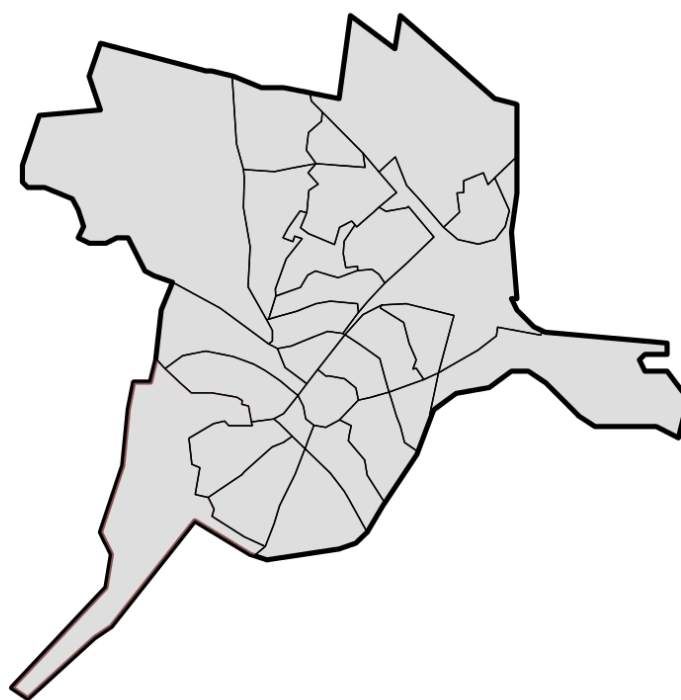

VERSLAG WERKATELIER SOCIALE VEERKRACHT

29 juni 2017

**Jessica De Ruijter
Dirk Kaan
Diet Grosheide
Maarten Rector
Ramon van Rootselaar**

Inleiding

Dit verslag hebben wij gemaakt naar aanleiding van het werkatelier Sociale Veerkracht op 29 juni 2017. Wij kregen van de deelnemers te horen dat er grote behoefte was aan een schriftelijk verslag. Voor StadsLAB033 waren er een aantal aanleidingen om dit onderzoek te starten. Bij StadsLAB033 zetten wij ons in om op diverse manieren de sociale veerkracht van mensen in de stad te versterken. Zo bieden wij werkplekken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast zetten wij ons in voor een divers aantal projecten in de stad. Deze projecten zetten wij op naar aanleiding van belangrijke thema's die spelen in de stad. Via ons netwerk hoorden wij dat er een goed vangnet is voor mensen in armoede, tegelijkertijd ook dat er nog steeds mensen niet worden bereikt. Vanuit onze eigen ervaring wisten wij niet altijd goed waar men voor welke hulp moet zijn.

StadsLAB033 wilde daarom vanuit haar buitenstaanderspositie en aanjager van innovatieprocessen onderzoeken hoe de aanpak van armoede er momenteel uitziet en of een andere aanpak gewenst en mogelijk is om armoede in de stad te verminderen. StadsLAB033 heeft daarvoor met financiële ondersteuning vanuit Sociaal Fonds Amersfoort, in het eerste kwartaal van dit jaar een onderzoek naar de aanpak van armoede in Amersfoort gedaan. In het onderzoek zijn 21 organisaties geïnterviewd die direct of indirect actief zijn op het gebied van armoedebestrijding. In het werkatelier werden de resultaten hiervan teruggekoppeld en is met de deelnemers naar mogelijke alternatieven gezocht. StadsLAB033 ziet het werkatelier als een startpunt om bij ideeën een aantal experimenten op te zetten, waarvoor commitment vanuit de groep nodig is.

StadsLAB033 methodiek

De werkwijze van StadsLAB033 kenmerkt zich door Design Based leren. Dit is een methode waarin we 4 fases onderscheiden.

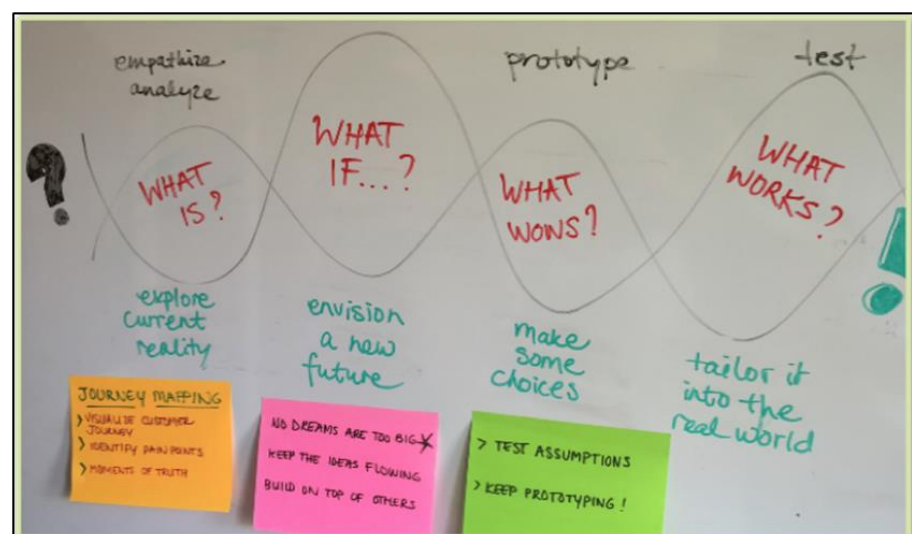
What is? De eerste fase is het in kaart brengen van de huidige situatie. Dat hebben we hier gedaan door middel van het onderzoek.

What if? Vervolgens wordt gekeken naar mogelijke alternatieven. Het werkatelier gaf daar een eerste aanzet toe.

What wows? In de volgende fase wordt er gekeken van welke alternatieven mensen echt blij worden en daarmee welke ideeën zij willen oppakken om mee te gaan experimenteren.

What works?

Tenslotte gaat er gekeken worden naar wat er wel en niet bij deze experimenten werkt.

Geïnterviewde partijen

Al de door ons geïnterviewde organisaties hebben armoedebestrijding als kerntaak of komen op een andere wijze in aanraking met mensen in armoede. Nadat wij een beeld hadden gekregen welke organisaties dit zijn, hebben wij een selectie gemaakt voor onze interviews. Genoemde diversiteit hebben wij terug laten komen in de groep die we hebben geïnterviewd, zodat zij representatief zijn voor het werkveld. We zijn daarbij uitgekomen op de volgende 21 partijen:

Gemeente Amersfoort	Cliëntenraad-SZ	Matchpoint
Motiva Straatadvocaten	Sociaal Fonds Amersfoort	Stichting Kledingbank
Stadsring51 / Geldloket	Wijkteam Soesterkwartier	Stichting Leergeld
Namtob bewindvoering	Victas / Jellinek	Voedselbank
Schuldhulpmaatje Amersfoort	JIT (Jeugd Interventie Team)	Indebuurt033
Jongerus Gerechtsdeurwaarder	Humanitas Thuisadministratie	NVA
Pact SamSam / Burgerweeshuis	Stichting het zit even tegen	Caritas

Opvallende thema's

Aan de hand van ons onderzoek zijn er een aantal opvallende thema's naar voren gekomen. Hieronder volgen deze thema's met een korte toelichting.

Vindbaarheid organisaties

Uit ons onderzoek kwam naar voren dat de organisaties elkaar niet altijd gemakkelijk kunnen vinden. Een aantal van de geïnterviewden hebben aangegeven dat de hulpvragers hierdoor niet altijd op de goede plek terecht komen. Naast dat organisaties elkaar niet kunnen vinden, heerst ook het beeld dat de vindbaarheid van organisaties voor hulpvragers niet optimaal is. Deze twee punten van vindbaarheid versterken elkaar. Wanneer een hulpvrager wel één van de organisaties weet te vinden, maar niet door deze organisatie geholpen kan worden, zou doorverwezen moeten worden naar een organisatie die wel deze hulp/ondersteuning kan bieden. Echter wanneer de kennis van elkaar als organisaties niet optimaal is, kan het zijn dat iemand niet wordt doorverwezen en daardoor met de hulpvraag blijft zitten.

Bereiken van de doelgroep(en)

De geïnterviewden hebben aangegeven dat zij het idee hebben niet iedereen te bereiken. Het gevoel heerst dat veel mensen worden geholpen, maar dat er ook een substantiële groep hulpvragers is die niet gevonden worden. Dit vermoeden wordt onderbouwd door de vergelijking van de cijfers van bekende hulpvragen bij de organisaties zelf in vergelijking tot de cijfers van het totale aantal mensen in armoede in Amersfoort. Een kanttekening hierbij is dat de cijfers van de totale mensen in armoede niet altijd up-to-date zijn. Bovendien is uit ons onderzoek naar voren gekomen dat van de hulpvragers niet altijd gegevens worden bijgehouden of dat deze gegevens niet worden uitgewisseld. Hierdoor zou het kunnen voorkomen dat mensen met hun hulpvraag elders zijn geholpen, maar doordat deze gegevens voor andere organisaties niet zijn bekend zijn, gaan deze organisaties er van uit dat deze groep nog niet wordt bereikt.

Samenwerking en communicatie

Samenwerking kan plaatsvinden op verschillende vlakken. Geïnterviewde partijen hebben aangegeven dat zij samenwerking vooral zien op het gebied van doorverwijzen. Het kennen van elkaar als organisatie is daarbij een belangrijk onderdeel. Eerder hebben we als thema aangegeven dat de vindbaarheid van organisaties verbeterd kan worden. Samenwerking op andere vlakken, bijvoorbeeld een gerichte aanpak bedoelt voor specifieke doelgroepen vindt

wel plaats. Over deze samenwerkingen werd aangegeven dat dit op de hoeveelheid van werk drukt, omdat verschillende soorten overleg moeten plaatsvinden. Bij ieder overleg is een aantal specifieke samenwerkingspartners betrokken, vaak vanuit een specifieke thematiek en/of beleidskolom en daardoor beperkt gedeelte van het voor armoede relevante spectrum.

Op het gebied van communicatie tussen organisaties speelt wederom de vindbaarheid een grote rol. Communicatie wordt bemoeilijkt doordat bij organisaties het personeel wisselt, hierdoor moeten de organisaties vaak opnieuw uitleggen wat zij doen en hoe zij zich voor armoedebestrijding inzetten. Het opnieuw introduceren van de organisaties kost veel tijd. Een ander punt is de uitwisseling van gegevens van hulpvragers. Niet iedere organisatie houdt deze gegevens bij, bovendien doet iedere organisatie zijn administratie op een andere manier. Gegevensuitwisseling vindt vrijwel niet plaats vanwege privacy redenen, dit zorgt er voor dat hulpvragers meerdere keren hun verhaal moeten doen wanneer zij recht hebben op hulp van verschillende organisaties.

Integrale aanpak armoede

De integrale aanpak van armoede in Amersfoort ontbreekt. De verschillende organisaties die zich inzetten voor armoedebestrijding doen dit vanuit hun eigen grondslag, visie en omdat zij vinden dat dit nodig is. Op een totaalaanpak van armoede in Amersfoort mist een regisseur, Hierdoor vullen de organisaties elkaar ondanks goede intenties en veel geïnvesteerde energie niet altijd aan en komt het voor dat er langs elkaar heen gewerkt wordt. Er is in Amersfoort op gemeentelijk niveau ook geen centraal armoedebeleid of armoedevisie. De aanpak van armoede gebeurt vanuit het sociale domein, waarbij de inzet sterk lijkt te liggen op het uitstromen uit een bijstandsuitkering. Tegelijkertijd wordt door de organisaties aangegeven dat er een toename van hulpvragen is door mensen met werk en zelfstandig ondernemers.

Data waar aanpak op gebaseerd is

Doordat er geen integrale aanpak in de gemeente Amersfoort is, is ook de data waarop de aanpak gebaseerd per organisatie verschillend. Iedere organisatie baseert zijn of haar aanpak op basis van cijfers die voor hen van toepassing zijn. Opvallend aan de voor deze organisaties beschikbare cijfers is dat zij over het algemeen oud zijn, het grootste gedeelte van onderzoek naar armoede in Amersfoort is van voor 2013. De vraag is of deze gegevens nog van toepassing zijn op de huidige groep hulpvragers.

Inzet van vrijwilligers

Uit ons onderzoek komt ook naar voren dat het grootste gedeelte van het werk in de armoedebestrijding door vrijwilligers wordt gedaan. Aan de ene kant geeft dit de grote mate van betrokkenheid van de stad weer en zorgt het dat de kosten voor armoedebestrijding laag blijft. Aan de andere kant vragen de geïnterviewden zich af wat er gevraagd mag worden van vrijwilligers en in hoeverre zij verantwoordelijkheid kunnen dragen voor de problematiek van hulpvragers. Een punt dat wij opmerken, dat eerder al naar voren kwam, is dat de vindbaarheid van organisaties onderling niet optimaal is. Het zou kunnen zijn dat het voor vrijwilligers die een aantal uur per week vrijwilligerswerk doen, het onbegonnen werk is om alle organisaties in de stad te kennen.

Het vangnet van Amersfoort

Gedurende het onderzoek viel het ons op dat het lastig was om een duidelijk beeld te krijgen van het werkveld in Amersfoort. Om hier een beter beeld van te krijgen, hebben we de organisaties in beeld gebracht door hen onder te verdelen in drie gebieden. De drie gebieden zijn preventief, ondersteuning en curatief. Wij merken hierbij op dat deze drie gebieden betrekking hebben op armoede als geheel. Het zou dus kunnen zijn dat een ondersteunende organisatie wel preventief inzet op schulden, of een verdere armoedeval. Dit staat echter los van een inzet op preventie op armoede als geheel, waardoor zij dan toch in het gebied ondersteuning komt te staan. Daarnaast zijn wij voor deze beeldvorming uitgegaan van de kerntaak van een organisatie, het belangrijkste doel van de organisatie is leidend voor het gebied waar een organisatie in geplaatst wordt. In het beeld hebben wij ook rekening gehouden met een overgang in gebieden, hoe meer een organisatie onder de gebiedsnaam staat, hoe meer deze organisatie dat gebied als kerntaak heeft. Een voorbeeld zijn de wijkteams, zij werken grotendeels ondersteunend op het gebied van armoedebestrijding, maar werken ook gedeeltelijk preventief waardoor zij tussen deze gebieden inhangen.

Met dit beeld is nu inzichtelijk hoe het vangnet er uit ziet en hoe het vangnet toegankelijk is voor hulpvragers. Het valt ons op dat het grootste gedeelte van de organisaties actief is in de ondersteuning. Van de geïnterviewden kregen wij te horen dat zij van mening waren dat er meer op preventief gebied kan gebeuren, dit komt overeen met het beeld dat hier getoond wordt.

Resultaten Werkatelier Sociale Veerkracht

We zijn het werkatelier met een quiz begonnen. Van de gehouden quiz hebben wij de gemiddelde resultaten bijgehouden. Hieruit komt naar voren dat 51,07% van alle antwoorden juist waren ingevuld en 48,93% van alle antwoorden onjuist waren ingevuld. De vragen en antwoorden met de daarbij behorende bronnen zijn in de bijlage te vinden.

Vervolgens hebben we 3 tafelrondes gehouden. In de eerste ronde konden deelnemers met elkaar reflecteren over de uitkomsten van het onderzoek. In de tweede ronde waren er thematafels gebaseerd op de hierboven genoemde thema's. In de derde ronde was het tijd om breder te kijken en hebben we een eerste inventarisatie gemaakt van ideeën hoe de aanpak van armoede verder kan worden versterkt in Amersfoort. Uit deze tafelrondes zijn de volgende punten naar voren gekomen.

Regie bij de klant vergroten

Minder aanbod gericht werken, maar juist de regie bij de klant vergroten, door bijvoorbeeld:

- Een collectief van mensen die samen hun hulp inkopen. Zelf kiezen waar ze hun hulpverlening inkopen.
- Eigen regie over inkomensondersteuning i.p.v. allemaal verschillende financiële maatregelen. Mensen krijgen een budget waarvan ze zelf mogen bepalen hoe ze het willen gebruiken.
- Een experiment met basisinkomen.
- De invloed van stress kan zelfredzaamheid en eigen regie verminderen. Een nieuwe aanpak van armoedebestrijding uit Amerika genaamd *mobility mentoring* kan dit tegengaan. In Alphen aan de Rijn wordt hier momenteel mee geëxperimenteerd.

Samenwerking en Communicatie

- Aan verschillende tafels is gesproken over samenwerking en communicatie. Om dit te verbeteren is het belangrijk om elkaar te kennen en te ontmoeten. Organisaties kunnen meer kennis met elkaar delen, wie doet wat en welke regelingen zijn er. Het idee is een aantal inhoudelijke netwerkbijeenkomsten te organiseren, waar verschillende partijen die direct of indirect met armoedebestrijding te maken hebben bij elkaar komen gedurende het jaar.
- Het is ook belangrijk om elkaar op wijkniveau beter te leren kennen, door bijvoorbeeld bijeenkomsten te organiseren op wijkniveau.
- De bewindvoerder vanaf het begin van het proces betrekken i.p.v. aan het eind, zoals nu het geval is. Er is een concrete aanzet tot samenwerking (speedbootje) ontstaan tijdens de door ons georganiseerde bijeenkomst tussen een bewindvoerder, indebuurt033 en een wijkteam.
- Het zou mooi zijn als er een gezamenlijk intakeformulier is, zodat mensen niet steeds weer hun verhaal hoeven te doen.
- Dat er genoeg tijd wordt genomen om met de verschillende instanties om tafel te zitten om de cliënt te helpen.

Bewoners bereiken

De achtergrond van groepen die risico lopen in armoede te vervallen zijn heel divers. Zo kunnen we ook denken aan: nieuwe armen (zzp'ers) mensen met een migratieachtergrond, mensen die gaan scheiden, mensen met een beperking etc. Hiervoor zijn verschillende en laagdrempelige kanalen nodig om bewoners te bereiken.

bijvoorbeeld met behulp van:

- een flyer, wie doet wat, waar kan ik bepaalde hulp vinden.

- Internet marketing, eerste contactmoment is een zoekopdracht. Ook via blogs, onderwerpen, relevante content kunnen mensen via het internet worden bereikt.
- Bewoners eerder bereiken door preventie en vroeg signalering ook via andere kanalen zoals leraren en huisartsen.
- Mensen meer verbonden met hun eigen buurt. Leer je eigen buurt kennen bijvoorbeeld een buurtmoestuin

Overerving van armoede stoppen

Meer aandacht en betrokkenheid van kinderen bijvoorbeeld door o.a.:

- Social media, zakgeld app (bijvoorbeeld Mijn Zakgeld app)
- Financieel onderwijs voor kinderen op basisschool en middelbare school. En ook voorlichting aan docenten over de armoedeproblematiek.
- Kinderwijkraden
- Huisbezoeken bij gezinnen
- Specialistische huiswerkbegeleiding van middelbare scholieren voor kinderen waarvan de ouders het niet kunnen betalen.

Meer regelruimte

Om dingen voor elkaar te krijgen wordt soms tegen landelijke wetgeving en instanties aangelopen, bijvoorbeeld de belastingdienst. Meer regelruimte is gewenst om nieuwe dingen te kunnen proberen binnen de bestaande kaders.

- Bewustwording vergroten bij bijvoorbeeld politici kan daar aan bijdragen door ze een maand lang op bestaansminimum te laten leven.

Experimenten

Uit deze ideeën kunnen de volgende experimenten ontstaan welke mogelijk uitgetoet kunnen worden in Amersfoort.

1. Eigen regie;

Wat heeft iemand nodig om zelf uit de armoede te komen? We zouden mensen kunnen vragen hoeveel geld zij per maand meer nodig hebben, om niet meer in de armoede te verkeren. Bijvoorbeeld een alleenstaand iemand geeft aan dat hij met 200 euro extra per maand rond kan komen, daardoor hoeft deze persoon geen gebruik meer te maken van de beschikbare aanvullingen uit het vangnet. Hierdoor ontstaat er ruimte voor de persoon om zelf tot een structurele oplossing te komen om in het inkomen te voorzien.

Benodigdheden experiment

- Groep mensen die in armoede verkeren;
- Beschikbaar budget voor aanvulling van inkomsten;
- Mogelijkheid om extra geld te ontvangen, zonder dat dit van invloed is op bijvoorbeeld uitkering en/of toeslagen.

2. Mobility mentoring;

Mobility mentoring, zie het experiment in Alphen aan de Rijn

<https://www.sociaalwerknederland.nl/thema/armoede-schulden/nieuws/5495-mobility-mentoring-start-in-alphen-aan-den-rijn>

Benodigdheden experiment

- Hulpverleners/organisaties die deze vorm eigen willen maken.

3. Gezamenlijk intakeformulier/ inkomensverklaring

De verschillende organisaties hanteren verschillende intakegesprekken en formulieren, hulpvragers moeten hierdoor soms een aantal keer hun verhaal doen. Een oplossing zou kunnen zijn een gezamenlijk intakeformulier te ontwikkelen, waarmee de hulpvrager antwoord geeft op alle vragen die de verschillende organisaties van belang vinden. Het ingevulde formulier kan onderling uitgewisseld worden, of mee worden gegeven aan de hulpvrager.

Zie hiervoor ook het voorbeeld in Helmond, daar is een inkomensverklaring voor inwoners met een laag inkomen. Het is dan niet meer nodig om het inkomen bij elke organisatie apart te laten vaststellen. <http://www.allesoverhelmond.nl/gemeentelijke-inkomensverklaring-inwoners-laag-inkomen/>

Benodigheden experiment

- Organisaties die hier aan mee willen werken;
- Opzetten van intakeformulier/inkomensverklaring (met betrokken organisaties).

4. Overerving

Structurele voorlichtingen op basis en voortgezet onderwijs over financiële huishouding, armoede en de gevolgen hiervan. Er wordt al door een aantal organisaties voorlichtingen gegeven op scholen. Met deze organisaties kan samengewerkt worden om een op gezette tijden terugkerende voorlichting op te zetten. Hierdoor kunnen kinderen ook op een andere plek dan thuis leren omgaan met financiën. Op de lange termijn zou dit bij kunnen dragen aan de negatieve effecten van gedrag dat over wordt genomen van de opvoeders.

Benodigheden experiment

- Organisaties die hier aan mee willen werken;
- Voorlichtingsmateriaal;
- Vrijwilligers binnen organisaties die voorlichtingen willen geven;
- Scholen waar de voorlichtingen gegeven kunnen worden.

Vervolg

Zoals aangekondigd organiseren we op 7 september een follow-up bijeenkomst om gezamenlijk verder te gaan met de experimenten. Zet deze datum vast in de agenda! Wij zullen over enige tijd een definitieve uitnodiging versturen met daarin de locatie en het tijdstip.

Bijlage De Kahoot! Quiz

1. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat mensen in armoede passief worden.

Het antwoord is: "Niet waar"

Dat mensen in armoede niet passief worden, maar juist hard werken en actief mee blijven doen, blijkt uit onderzoek van o.a. Dorota A. Lepianka (2007) "Are the poor to be blamed?", Mullainathan en Shafir (2013) "Schaarste" en Jan Vranken, Katrien De Boyser en Danielle Dierckx (2005) "Armoede en sociale uitsluiting"

2. Uit onderzoek blijkt dat armoede kan leiden tot een daling van het volgende aantal IQ-punten

Het antwoord is: 13 punten

Mullainathan en Shafir (2013) hebben hier onderzoek naar gedaan en het boek Schaarste hierover geschreven. Beknopte informatie van het onderzoek en dit boek via <http://www.armoedepact.nl/downloads/krantenartikel-brein.pdf>

3. Het percentage mensen met financiële problemen in Amersfoort is

Het antwoord is: 20%

Dit aantal werd vermeld in Stadsgebiedscans Sociale Basisinfrastructuur Amersfoort (p. 86) van Datum: 18 november 2015 Onderzoekers: Hans van Ewijk & Arend Wesdijk; Ondersteuning: Charlene Smeenk & Joanne Wieringa. Dit rapport is samengesteld op basis van cijfers Buurtmonitor Amersfoort (via: <https://amersfoort.buurtmonitor.nl/>). Ter verduidelijking het gaat hier om mensen met financiële problemen, het percentage mensen met problematische schulden ligt volgens deze cijfers op 10%

4. Van de kinderen in Amersfoort groeit zoveel procent op in armoede

Het antwoord is: 5%

Dit antwoord was afgerond en is volgens de officiële cijfers 5,14% wanneer een we er vanuit gaan dat opgroeien in een bijstandssituatie gelijk is aan opgroeien in armoede. Het rapport is in te zien via

<http://www.kinderenintel.nl/2016/documenten/Kinderen%20in%20TeI%202016%20DEF.pdf>

5. Een echtpaar met kinderen (leeftijd 14-16), in de bijstand hebben iedere maand een bedrag van

Het antwoord is: € 229,- tekort

Dit blijkt uit het recent uitgebrachte Minima-effectrapportage gemeente Amersfoort (2017) van het Nibud. Het Nibud heeft in opdracht van de gemeente Amersfoort onderzoek gedaan naar de effectiviteit van het minimabeleid. Het rapport is in te zien via:

https://amersfoort.notubiz.nl/document/5397068/1/Minima_Effect_Rapportage

6. Uit ons onderzoek blijkt dat 30% van de organisaties zich bezighoudt met armoedepreventie

Het antwoord is: "niet waar"

Uit ons onderzoek kwam naar voren dat 12% van de organisaties gericht is op armoedepreventie, dit zijn 3 van de 25 organisaties. Meer hierover bij de onderzoeksresultaten.

7. Het aantal mensen in langdurige armoede in Nederland is volgens de laatste cijfers

Het juiste antwoord is: 417.000 mensen.

Het CBS heeft hier onderzoek naar gedaan, kanttekening is dat de cijfers uit 2015 "In 2015 nam het aantal mensen dat minimaal vier jaar lang onder de armoedegrens leeft met 14 procent toe, tot 417.000. Daarmee is de armoede hardnekkiger geworden, zegt CBS-hoofdeconoom Peter Hein van Mulligen." Een artikel op basis van deze cijfers is te vinden via <http://nos.nl/artikel/2157065-steeds-meer-nederlanders-komen-niet-uit-armoede.html>

8. Het grootste gedeelte van armoedebestrijding in Amersfoort wordt gedaan door vrijwilligers

Het juiste antwoord is: "Waar"

Uit ons onderzoek kwam naar voren dat het grootste gedeelte van het werk in de armoedebestrijding wordt gedaan door vrijwilligers. Meer hierover bij de onderzoeksresultaten.

9. Er is in Amersfoort een breed vangnet voor hulp aan mensen in armoede

Het juiste antwoord is: "Waar"

Uit ons onderzoek, en dat van anderen, kwam naar voren dat er veel verschillende organisaties actief zijn op het gebied van armoedebestrijding. Deze verschillende organisaties richten zich op diverse doelgroepen. Hiermee kan gesteld worden dat het vangnet in Amersfoort breed is. Meer hierover bij de onderzoeksresultaten.

10. Mede dankzij het brede vangnet worden alle hulpbehoevenden in Amersfoort bereikt

Het juiste antwoord is: "Niet waar"

Uit ons onderzoek kwam naar voren dat men denkt dat niet alle hulpbehoevenden bereikt worden. Dit blijkt uit de interviews die voor ons onderzoek zijn gehouden, meer hierover bij de onderzoeksresultaten.